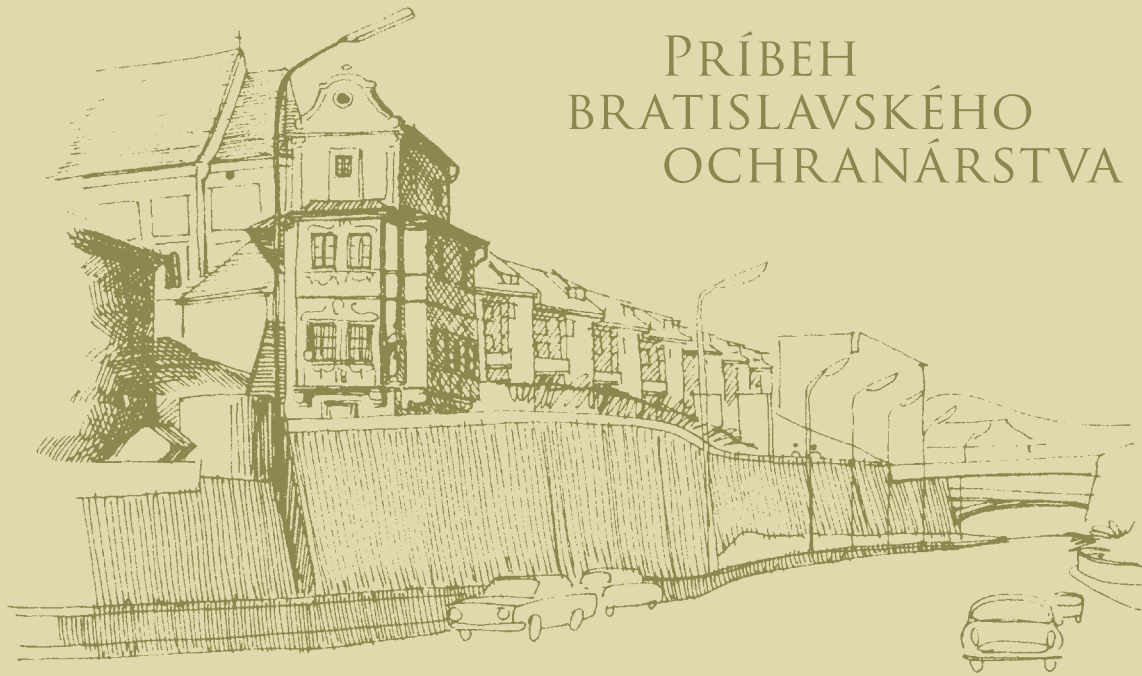

MIKULÁŠ MAŇO HUBA

IDEÁL SKUTOČNOSŤ MÝTUS

PRÍBEH
BRATISLAVSKÉHO
OCHRANÁRSTVA

PRO

VYDAVATELSTVO

Mikuláš Maňo Huba

IDEÁL – SKUTOČNOSŤ – MÝTUS
Príbeh bratislavského ochranárstva

© Mikuláš Huba 2008

Perokresby: © Jana Krivošová

Fotografie: © Ján Lörincz, str. 118, 122, 124;

© Martin Marenčin / CHOICE images, str. 16;
ostatné z archívu autora a jeho priateľov

Prvé vydanie

ISBN 978-80-89057-19-1

Venujem svojim rodičom, ako aj Ivanovi, Katke, Vladovi, Paľovi, Otovi a Markovi k ich šesťdesiatke, Lubke a Jurovi k päťdesiatke a ďalším kamarátkam a kamarátom, bez ktorých by nič z toho o čom sa tu píše nebolo, alebo by to bolo celkom iné, so spomienkou na Vlada, Igora, Juzeka, Laca, Ruda, Danutu, Terku, Soňu, Vierku a Mikiho, ktorí už nie sú medzi nami.

Venujem tiež svojim deťom, ako zdroj inšpirácie pri hľadaní zmyslu života.

Moja srdečná vďaka patrí všetkým, ktorí akýmkoľvek spôsobom prispeli k tomu, že táto knižka uzrela svetlo sveta. Konkrétne sa chcem poďakovať najmä svojim najbližším za pochopenie a morálnu podporu, Anine, Erike a mojej mame za odbornú a technickú pomoc, autorom fotografií za ich nezištné poskytnutie, prof. Janke Krivošovej za veľkorysú ponuku svojich výtvarných diel „šitých na mieru“ a napokon, ale určite nie na poslednom mieste, vydavateľstvu PRO Banská Bystrica za neobyčajne ústretový, svedomitý a profesionálny prístup.

*Mikuláš Maňo Huba
Bratislava – Liptov, Vianoce 2007, Veľká noc 2008*

OBSAH

PÁR SLOV NA ÚVOD	7
ROK 1975	7
DREVENIČIARSTVO	8
DOBOVÝ KONTEXT	10
AKO VYZERÁ V TOM ČASE BRATISLAVA?	10
POZOR NA ILÚZIE!	15
NOVÝ PRVOK NA SCÉNE	19
ROHÁČE – TATRY	46
DUNAJ	51
VEREJNÁ ZELEŇ	66
KONTAKTY SO ZAHRANIČÍM	69
OCHRANCA PRÍRODY A INTERNÉ INFORMÁCIE	72
OCHRANÁRSKE PRÍBEHY	81
PRÍLOHY K ZÁPISNICIAM	94
BRATISLAVA/NAHLAS	100
HAPPENINGY	107
V. MESTSKÁ KONFERENCIA SZOPK	110
VI. ZJAZD SZOPK	114
POSLEDNÉ DNI PRED... ..	118
OSTROV POZITÍVNEJ DEVIÁCIE A NOVEMBER 1989	119
REFLEXIE POL ROKA PO... (JAR 1990)	125
ČO ZOSTALO A ČO NIE?	128
POUŽITÁ LITERATÚRA	131
VYSVETLIVKY SKRATIEK	133
PRÍLOHY	135

MOTTO

... Chcem vysloviť podakovanie bratislavským ekologickým fundamentalistom (ako im nadávajú politikári). Ich apoštolský príklad mi pomohol pochopiť mnohé veci. Ak niekto v posledných desaťročiach pracoval a pracuje pre slovenský národ, sú to práve oni. Presne pochopili, v čom je najdôležitejší bod úsilia o zachovanie a rozvoj národa. Popri sympatiách k ich obdivuhodnému úsiliu cítim, že práve z tejto strany prichádza duchovná inovácia do našej civilizácie...

*doc. Ján Šefránek (filozof a informatik)
Slovenské pohľady 5/1991*

PÁR SLOV NA ÚVOD

Keďže samotné ochranárstvo je novodobý fenomén, nemôžu byť dlhé ani jeho dejiny. Dejiny ochranárstva sa, ako vieme, nezačali písať práve v Bratislave, preto budú tie bratislavské logicky ešte kratšie ako tie svetové. Tento príbeh sa však odohráva v časovom intervale, ktorý je ešte kratší ako krátke dejiny ochranárstva v našom hlavnom meste. Je ohraničený rokom 1975 z jednej strany a rokom 1989 zo strany druhej. Inými slovami, je to príbeh novodobého, a zároveň prednovembrového bratislavského ochranárstva, obohatený o pár ponovembrových reflexií. Hlavným dôvodom je to, že práve v tomto období som sa v radoch bratislavských ochranárov všestranne angažoval, a tak si trúfam priniesť o nich síce rýdzo osobné, ale verím, že dostatočne zasvätené, a teda nie účelovo neobjektívne či mystifikujúce svedectvo. Zároveň ide práve o to obdobie, kedy bolo o fenoméne s názvom *Bratislavskí ochranári* z roka na rok viac počuť a kedy malo toto bezmála dvojtisícové spoločenstvo, na rozdiel od súčasnosti, chtiac-nechtiac spoločnú platformu a jednotnú organizačnú štruktúru v podobe *Mestskej organizácie Slovenského zväzu ochrancov prírody a krajiny* (MO SZOPK) v Bratislave a jej základných organizácií (ZO) či odborných a záujmových skupín.

Na druhej strane, aj keď mnohé kapitoly tohto príbehu sú už uzavreté, nie je uzavretý príbeh bratislavského ochranárstva ako celok, ani naše angažovanie sa v ňom. Aj preto ho neprenehávame s dôverou už len na historikov, hoci ich stále častejší záujem o túto – dnes už historickú – etapu vývoja našej spoločnosti, ktorá je dosiaľ čosi ako *terra incognita* novodobých slovenských dejín, nás úprimne teší.

ROK 1975

Rok 1975 bol medzníkom v celom SZOPK, pretože si zvolil nové vedenie, prijal nové, decentralizované stanovy s právnou subjektivitou jednotlivých zložiek až po tú najnižšiu, základnú hierarchickú úroveň a rozšíril svoje pôvodné prírodoochranárske zameranie aj o ochranu krajiny a starostlivosť o životné prostredie. To všetko vytvorilo nové možnosti pre uplatnenie širšie a nezávislejšie uvažujúcim, prevažne mestským ľuďom – teda najmä Bratislavčanom.

Keď pôjdeme chronologicky, tak rok 1975 a III. zjazd SZOPK predstavujú nový impulz. V Bratislave (ale nielen tam) vznikajú nové ochranárske skupiny. Dovtedy pravdepodobne najaktívnejšie pracovala skupina ochranárov – pedagógov a ich študentov na Prírodovedeckej fakulte Univerzity Komenského, a to najmä na katedrách zoologického a botanického, neskôr aj geologického a geografického zamerania. Vtedy to bola Základná organizácia SZOPK č. 2. Zo známejších mien tej doby možno spomenúť dr. Lisického, dr. Kociana, dr. Brteka, dr. Mocka a dr. Pačlovú.

Nové výzvy a nové záujmy prinášajú v druhej polovici 70-tych rokov aj nové okruhy aktivít. Duo Pavel Šremer – Ivan Ondrášek sa začína systematickejšie zaoberať dunajskou krajinou pod

Bratislavou, o. i. v súvislosti s nastupujúcou hrozbou výstavby sústavy vodných diel. Pekne na to spomína Pavel Šremer, napríklad v publikácii *Dunaj story* (pozri nižšie). Na Devínsku Kobylu a na devínske hradné bralo sa zamerl ochranár – búrlivák Milan Kovačič, zvaný tiež Ataman, ktorý si so svojimi najbližšími prenajal od miestneho JRD opustený vinohradnícky domček – akési detašované pracovisko v prírode nad Devínom. Istý čas sa tam dokonca pokúšal chovať aj huculské koníky. V tom istom čase sa začína hovoriť a opatrne i písať o bratislavskom ovzduší či nešťastne situovanom Slovnafte a potrebe premiestniť ho do menej kontroverznej polohy. Na ohrozené Roháče i na Jurský Šúr sa stále viac zameriavajú už spomínaní prírodovedci z Univerzity Komenského. Pavol Fandák sa venuje výchove detí. Najmä tak, že ich ťahá do prírody. Pre mňa je dôležitý aj tým, že mňa – dovtedy beznádejného individualistu, ktorý sa každému spolku vyhýbal ako čert svätej vode – nahovoril vstúpiť do SZOPK. Bolo to počas jedného z našich „konšpiračných“ stretnutí v silne zafajčenej kaviarni Kriváň (predtým DAX a teraz prvá zastávka autobusu v Hlavnej stanici smerom do mesta pri parčíku plnom billboardov a odpadkov).

Charakteristické pre bratislavské ochranárstvo na pôde SZOPK bolo aj to, že malo od začiatku územný presah – nezaoberalo sa len samotným hlavným mestom či jeho katastrálnym územím. Dôvodov bolo viacero:

1. Študenti – ochranári a lokality ich terénnych výskumov, roztrúsené po celom Slovensku.
2. Najviac diskutované a akútne ohrozené fenomény tej doby, ktoré sa nachádzali prevažne mimo územia Bratislavy: či už to boli Tatry a Roháče, alebo väčšia časť Podunajska a iné.
3. Mesto metropolitného charakteru malo vždy tendenciu expandovať do okolia: v našom prípade pozdĺž Dunaja, po chrbtoch Malých Karpát, ale aj do okolitých nížin. A nevyšlo sa to ani ochranárstvu. Spomedzi takýchto lokalít zvýšeného záujmu spomeňme aspoň Jurský Šúr či mokradňové rezervácie na Záhorí.

Takto široko chápané bratislavské ochranárstvo, čo sa týka historickej kontinuity občianskych snažení síce voľne, ale predsa nadväzovalo na občianske iniciatívy predchádzajúcich období, najmä na úsilie o záchranu Podhradia z konca 60-tych rokov. Jedno z mála takýchto personálnych prepojení nedávnej minulosti so súčasnosťou predstavoval vtedy Ing. arch. Igor Thurzo.

DREVENIČIARSTVO

K veľkým témam bratislavského ochranárstva tých, ale aj neskorších čias sa zaradila aj pre Bratislavu zdanlivo odťažité téma záchranu ľudovej architektúry – pre dôraz kladený na drevené ľudové stavby často označovaná aj ako dreveničiarstvo. Tá tematická odťažitosť bola však len zdanlivá a možno o nej hovoriť naozaj len v súvislosti s tým, že drevené ľudové stavby sa na území a v blízkom okolí Bratislavy prakticky nevyskytujú. Ale zato sa tu hojne vyskytujú (a vyskytovali sa už aj v polovici 70-tych rokov minulého storočia) majitelia týchto stavieb, záujemcovia o ne, alebo jednoducho

obdivovatelia obdivuhodnej slovenskej ľudovej architektúry. To všetko viedlo k tomu, že od konca 60-tych rokov sa tu začalo vytvárať neformálne spoločenstvo „dreveničiarov“, aby o takmer desať rokov neskôr, v máji 1977, dostalo oficiálnejšiu platformu na pôde MO SZOPK v podobe Sekcie pre ochranu ľudovej architektúry a jej zázemia (pozri Príloha 2).

K rozhodnutiu etablovať sa práve v rámci SZOPK viedol okrem poznanej nevyhnutnosti mať oficiálny štatút pre potreby štandardnej komunikácie s „úradmi“ aj fakt, že mnohí zakladajúci členovia „dreveničiarskej sekcie“ sa už dávnejšie angažovali aj v tradičnejších oblastiach ochrany stva a vo sfére ochrany prírody, pamiatok, krajiny a životného prostredia pôsobili už dlhšie (ako pedagógovia, vedeckí pracovníci, pracovníci štátnej ochrany prírody a pamiatkovej starostlivosti, múzejníci, osvetári, študenti, novinári, umelci, alebo aspoň ako zanietení občania – amatéri). Na druhej strane to nebolo ľahké rozhodnutie. Veď voči všetkým oficiálnym organizáciám sme prechovávali prirodzenú nedôveru a vyhýbali sme sa im ako sa len dalo. Už vôbec sme netúžili po funkciách, preto sme sa s Petrom Kresánkom, stáby iniciátori vzniku Sekcie, od začiatku nazývali *koordinátormi* a až doba nám vnútila štandardné funkcie *predsedu* (ja) a *tajomníka* (Peter). Neskôr sme k tejto oficiálnosti zaujali iný postoj a začali sme ju účinne formálne kopírovať a zároveň parodovať, napríklad udeľovaním diplomov alebo vydávaním príloh k zápisniciam z členských schôdzí, čo bol napokon aj prípad Bratislavy/nahlas. Ale to sa už nepísal rok 1977, lež 1987.

